

KKV-k komplex technológiafejlesztését célzó beavatkozások hatásvizsgálata

A hatásvizsgálat célja

2014 és 2020 között az uniós források elosztásában döntő hangsúlyt kap a gazdaságfejlesztés, ezen belül a vállalkozástámogatás. A beavatkozások pontos kialakításához, az allokálандó források mértékének meghatározásához és az elvárható eredmények reális becsléséhez szükséges annak ismerete, hogy a korábbi hasonló támogatások milyen eredményekre vezettek. A KKV-k komplex technológia-fejlesztését célzó támogatások hatásainak megítélésére a nagyszámú kedvezményezett miatt elsősorban statisztikai/ökonometriai módszerek alkalmasak, ezért született meg jelen hatásvizsgálat is, amely a pályázati adatokat tartalmazó EMIR és a vállalatok gazdálkodási adatait tartalmazó NAV adatbázis összekapcsolása nyomán létrejött adatok elemzésével vált lehetségessé.

Az elemzés négy fő célt tűzött ki maga elé. Összevetette a támogatott és nem támogatott KKV-k jellemzőit, feltárta a támogatott vállalkozások pályázási szokásait, vizsgálta, hogy milyen vállalati mutatók jellemzőek a támogatott vállalkozásokra, valamint három különböző becslési eljárást is alkalmazva elvégezte a hatásvizsgálatot, azaz megbecsülte a beavatkozásnak a vállalkozások különböző teljesítménymutatóira gyakorolt hatását – kontrollálva olyan vállalkozásokkal és azok teljesítményével, melyek nagyon hasonlóak a támogatottakhoz, de nem kaptak támogatást uniós forrásból.

Legfontosabb megállapítások:

- **Az alacsonyabb összegű pályázatok (GOP-2.1.1-„A”) lényegesen magasabb arányban jutottak el az leghátrányosabb helyzetű kistérségek cégeihez, mint a magasabb összegűek („B” és „C” komponensek). Így a program hozzájárult a területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez.**
- **A támogatások túlnyomórészt kereskedelmi és feldolgozóipari cégeket finanszíroztak, emellett Közép-Magyarországon hangsúlyosan megjelentek a támogatottak között a szakmai, tudományos és műszaki tevékenységeket végző cégek is.**
- **A vizsgált beavatkozások nyertesei körében elterjedt az újrapályázás, de nem jellemző az operatív programok közti átpályázás.**
- **A programba való bekerülés esélyét jelentősen növelte a vállalatméret (tőkeállomány és árbevétel), viszont csökkentette a jobb likviditás – azaz, a jobb pénzügyi helyzetben lévő cégek kisebb valószínűséggel pályáztak és nyertek el állami támogatást.**
- **A többféle becslési eljárást is alkalmazó kontrollcsoportos vizsgálat eredménye szerint a beavatkozások hatására szignifikánsan nőtt a támogatott cégek foglalkoztatotti létszáma és tőkeállománya, azonban ez nem eredményezte az értékesítés (árbevétel) és a**

BUDAPEST
INTÉZET

- **termelékenység (egy főre eső tőkeállomány vagy egy főre eső tárgyi eszközállomány) javulását.**

Az értékelés részletesebb bemutatása

A vizsgált beavatkozások és az adatbázis

Az értékelés a GOP-2.1.1 és a KMOP-1.2.1 vállalati technológiafejlesztést célzó támogatási konstrukcióit vizsgálta. Előbbi konstrukció alatt négy, a utóbbi alatt három fő komponens mentén történtek forráskihelyezések 2007-től folyamatosan. Az elérhető támogatások összege változó, az értékelés által mélyebben vizsgált „A” komponensek esetében alacsony összegekkel nyitott a program (többnyire 1 és 25 millió forint közötti támogatások 2007-ben), majd később megnövelték a maximálisan elérhető támogatások összegét. A támogatási összeg a regionális támogatási térképpel összhangban, régióktól függően a teljes beruházás 50, 40, vagy 35%-a alatti arányában járt. A támogatható tevékenységek köre felölelte az eszközbeszerzést, információs technológia-fejlesztést, valamint minőség-, környezet- és egyéb irányítási rendszerek, szabványok bevezetését és tanúsíttatását.

Az összekapcsolt és anonim NAV-EMIR adatbázis tartalmazta a támogatott vállalkozások adatait (mintegy 24500 cég) és kontrollsokaságként nagyságrendileg 108.000 cég alapadatait és vállalati mérlegadatait. A kontrollsokaságban csak olyan cégek kerültek beválogatásra, amelyek legfeljebb 100 főt foglalkoztattak. Mivel a hatások vizsgálhatóságához a beavatkozástól el kell telnie valamennyi időnek, továbbá csak olyan vállalkozások kerülhetnek kontrollcsoportos vizsgálatba, amelyekhez megfelelő párt lehet találni a kontrollcsoportban, a hatásvizsgálat csak az olyan vállalkozások körére volt elvégezhető, melyek a támogatás utolsó kifizetését is megkapták 2009 végéig, 100 fő alatti foglalkoztatotti létszámmal rendelkeztek és fő mérlegadataik hiánytalanul elérhetőek voltak. A pályázási szokások vizsgálatának és a vállalati jellemzők összevetésének eredményei a teljes sokaságra vonatkoznak.

Támogatott és nem támogatott vállalkozások jellemzőinek összevetése

Területi megoszlás: A teljes mintában elérhető vállalatok területi eloszlásában dominál Közép-Magyarország. A vállalatok közel fele (47,7%) található a központi régióban, míg a konvergenciaregiók között lényegében egyenletes az eloszlás. A GOP/KMOP-forráсарányokból fakadóan a támogatott vállalkozások populációján belül értelemszerűen nem volt dominanciája Közép-Magyarország régióknak, és a GOP-2.1.1 nyertesek körében sem mutatott nagy szóródást a regionális megoszlás. Érdekes eredmény azonban, hogy míg a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben található nyertes cégek aránya elenyésző a GOP-2.1.1. „B” és „C”, míg a 10%-ot közelíti a GOP-2.1.1. „A” komponens esetében. Ez utóbbi majd duplája a kontroll sokaságban megfigyelhető aránynak (5%).

Ágazati megoszlás: A teljes mintában elérhető vállalatok döntő többsége (60%) négy iparágban tevékenykedik: kereskedelem és gépjárműjavítás áll az első helyen (27%), ezt követik a szakmai, tudományos, műszaki (12,4%), feldolgozóipari (11%), valamint építőipari vállalkozások (9%). A GOP-2.1.1.

nyertesek többsége a kereskedelmi és feldolgozóipari szektorban tevékenykedik (ca. 52% az „A” és 71% a „B” és „C” komponenseknél). Ezt követi az egyéb ipari ágazathoz (kiemelten az építőiparhoz) sorolt cégek aránya. Ez az eloszlás annyiban tér el a kontroll adatbázis ágazati mintázatától, hogy a nagy gyakorisággal megfigyelhető szektorok más sorrendben jelennek meg: a szakmai, tudományos és műszaki tevékenység előrébb, az építőipar hátrébb sorolódik a nagymintában. A KMOP-ban ugyanez az eloszlás figyelhető meg, azzal a kiegészítéssel, hogy meghaladja a 10 százalékot a szakmai, tudományos és műszaki tevékenységeket végző cégek körébe sorolt nyertesek aránya.

Pályázási szokások vizsgálata

A GOP-2.1.1 „A” komponens cégeinek nagyjából 30%-a rendelkezik egynél több nyertes pályázattal. A minimum egyszer újr pályázó és nyerő cégek aránya kiugróan magas, 50% fölötti a GOP-2.1.1. „B” és „C” komponensek esetében, és a GOP átlagnál jóval alacsonyabb a KMOP kiírásoknál (23%). A GOP támogatásokra újra- és újra pályázók gyakorisága a GOP 2.1.1. „M” komponens nyertesei körében a legalacsonyabb. Érdemi eredmény továbbá, hogy kiugróan magas azon cégek aránya, amelyek csak a GOP-2.1.1.-„A” keretében pályáztak és nyertek, vagyis e komponens nyertesei körében nem jellemző a más operatív programok alatti pályázás. Ha a teljes operatív programot nézzük, a GOP kiírások alatt sikerrel szereplő cégek között legtöbben egyes regionális operatív programokban (107 cég), illetve a KEOP-ban (14 cég) kaptak még támogatást. A halmozottan nyertes pályázó cégek vállalati jellemzőinek vizsgálata nem képezte az elemzés tárgyát és arra a vállalati mérlegadat hiánya nem is biztosított lehetőséget, de egy későbbi elemzésre mindenképpen érdemesek lennének.

Szelekció

E pontban az értékelés azt vizsgálta, hogyan befolyásolják egyes vállalati jellemzők annak esélyét, hogy az adott vállalkozás támogatást igényel-e és fejlesztési projektre finanszírozást kap-e. A GOP-2.1.1.-„A” és a KMOP-1.2.1.-„A” komponensekre fókuszáló vizsgálatunk legfőbb eredménye, hogy a vállalatméret kedvezően befolyásolja a nyerési esélyt. Minél nagyobb tárgyieszköz-állománnyal és árbevétellel bír egy jelentkező, annál valószínűbb, hogy támogatást kap. A leghátrányosabb helyzetű kistérségben található cégek szintén nagyobb eséllyel jutottak fejlesztési forrásokhoz.

Szignifikáns, ám mértékében csekélyebb befolyással van a kiválasztásra az adott vállalkozás likviditása és tőkeintenzitása. Minél kisebbek ezek a vállalati mutatók, annál esélyesebb az adott pályázó. A teljesítményváltozók között a beruházás – tárgyi eszközök növekedése –, az árbevétel és a foglalkoztatottak száma mellett a munkatermelékenységet tervezték vizsgálni, ezekre azonban becslési eljárástól függően eltérő eredmények jöttek ki, így nem egyértelmű, hogyan befolyásolják a pályázás és nyereség együttes esélyét.

A hatásvizsgálat eredményei

A beavatkozás hatását ezek után a szelekciót befolyásoló vállalati jellemzőknek a program által megnevezett vállalati teljesítmény-mutatókra gyakorolt kapcsolata alapján becsülték különböző modellekkel. A becslés fő eredménye, hogy a kezelt cégek szignifikánsan nagyobb kapacitásokat építettek ki, mint a hozzájuk

hasonló kontrollvállalatok, ezt mutatja a foglalkoztatottak számának és (háromból két becslési eljárásban is) a tárgyi eszköz állományának növekedése.

Ezek biztos eredménynek bizonyultak a kezelt vállalkozások szűkebb (5 fő feletti) és bővebb (3 fő feletti foglalkoztatotti létszámmal rendelkező cégek) körében is. A panel becslés esetében például mindkét vizsgált almintán az a tapasztalat adódott, hogy a teljes támogatási összeget már megkapott cégek átlagosan 2,5–3%-kal több alkalmazottnak adnak munkát, mint a hozzájuk (a magyarázó változóiban) nagyon hasonló, de nem támogatott cégek.

A tőkeintenzitás és a foglalkoztatás egyidejű növekedését találtuk a kezelt cégek esetében, ami arra utal, hogy pótló beruházásokon túlmenő eszközfejlesztés valósult meg. Az árbevétel növekedésére vonatkozó várakozások teljesülését, *nota bene* az intézkedés fő célját ugyanakkor nem erősítették meg a vizsgálatok. Ez arra enged következtetni, hogy a támogatott vállalatok ugyan kiépítették a kapacitásukat, de nem tudták érdemben növelni sem az árbevételüket, sem az üzleti eredményüket a kontrollcsoport cégeihez viszonyítva.

Összességében a foglalkoztatottak szignifikáns növekedése mellett a tőkeállomány kis mértékben, az árbevétel és az üzleti eredmény pedig egyáltalán nem javult a kezelt cégek esetében. Mindez a termelékenység mutatók romlását indikálja.

Ajánlások további vizsgálatokra

Fenti eredmények okainak feltárása további, megfigyelhető vállalati jellemzők szerinti kvantitatív, illetve interjúra alapozott kvalitatív vizsgálatokat igényel.

Az eredmények értelmezéséhez fontos hozzátenni, hogy az adatok alapján nem volt mérhető az esetleges kiszorítási hatás – azaz, hogy a támogatott vállalatok más vállalkozások kárára vettek-e fel plusz munkaerőt, ruháztak-e be pótlólagos eszközökbe, technológiába, kiszorítva ezzel az adott, helyi piacon más vállalkozásokat. Kiszorítási hatás esetében ugyanis makro szinten kiolthatják egymást a támogatás szándékolt és járulékos hatásai. Emellett a kimutatott pozitív hatások a kapható eredmények felső becsléseként értelmezhetők, mert nem zárhatjuk ki az önszelekció esetét – vagyis azt, hogy eleve a nagyobb növekedésű cégek pályáztak a támogatásra.

Jelen hatásvizsgálat nem tudta a teljes programperiódus eredményeit vizsgálni. A következő programperiódus megkezdését követően is hasznos információkkal szolgálna a GOP-2.1.1. intézkedés átfogó ex post hatásvizsgálata, amelyet az intézkedés lezárását (2015) követően érdemes elkezdni. A GINOP hasonló programjainak jobb célzása szempontjából fontos lenne a hazai KKV-szektor szegmentálása egy, a vállalati mérlegadatokra támaszkodó teljes körű elemzés alapján (tehát ágazati, területi, foglalkoztatotti létszám, vállalati teljesítménymutatók alapján) reprezentatív, vállalati mintán. Végül, jóllehet a jelen vizsgálat adathiány miatt nem tudta megerősíteni a korábbi elemzések azon megállapítását, hogy jelentős önszelekció figyelhető meg a pályázó cégek körében, érdemes volna a szelekciós vizsgálatot a közeljövőben, 2006-ot

BUDAPEST
INTÉZET

megelőző időszakra vonatkozó vállalati mérlegadatokat is tartalmazó adatbázissal megismételni. Az a sejtés ugyanis, hogy a folyó programperiódusban is az eleve gyorsabban növekedő vállalkozások kapnak támogatást, ami a program társadalmi költségeinek halmozódását jelenti.

Az értékelést a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megbízásából a Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet végezte 2012 májusa és 2013 márciusa között.